

Per Skovgaard Andersen
stud.mag.

Harry Magdoff: Imperialismens epoke

Der er i det forløbne halvår på dansk udkommet to teoretisk betonedede bøger om imperialismen: Pierre Jalée: Imperialismen i 70'erne og Harry Magdoff: Imperialismens epoke, begge på forlaget Demos. Begge værker kan ses som en videreføring af Lenins værk "Imperialismen, som kapitalismens højeste Stadium", men tillige som en omformulering og omprioritering af Lenins teser, for, som det hedder hos Jalée: "at overføre Lenins teser direkte på 1970-forhold er forræderi. Og stadig at lægge hovedvægten på de intra-imperialistiske rivaliteter... er at nægte at se kendsgerningerne i øjene og at prioritere"¹⁾.

Mest selvstændig i omprioriteringen af årsagerne til imperialismen synes Magdoff at være, og da det tillige er denne bog, der har vakt mest opsigt, skal der i det følgende forsøges at redegøre for Magdoffs synsvinkler og konklusioner med hensyn til imperialismen i dag.

Oprindeligt blev bogen publiceret i artikelform i tidskriftet "Monthly Review", men snart efter i bogform i en række lande. Bogen udfyldte et behov for en forståelse af den amerikanske udenrigspolitik i de sidste tyve år.

Bogen diskuterer imperialismens årsager og specielt den amerikanske imperialismes virkemåde og udviklingstendenser. En af bogens svagheder er, at den hovedsageligt koncentrerer sig om USA's forhold til den såkaldte "tredie verden", medens forholdet til de europæiske lande, Japan og Canada kun behandles overfladisk.

Imperialismens årsager og konsekvenser bliver med stor grundighed analyseret i Lenins værk: "Imperialismen, som Kapitalismens højeste Stadium", hvor han støtter sig til især Hobson og Hilferding og naturligvis, Karl Marx. Derved når han frem til tre hovedkendetegn ved imperialismen:

1) Pierre Jalée: Imperialismen i 70'erne, København 1970, s. 197.

Per Skovgaard Andersen
stud.mag.

Harry Magdoff: Imperialismens epoke

Der er i det forløbne halvår på dansk udkommet to teoretisk betonedede bøger om imperialismen: Pierre Jalée: Imperialismen i 70'erne og Harry Magdoff: Imperialismens epoke, begge på forlaget Demos. Begge værker kan ses som en videreføring af Lenins værk "Imperialismen, som kapitalismens højeste Stadium", men tillige som en omformulering og omprioritering af Lenins teser, for, som det hedder hos Jalée: "at overføre Lenins teser direkte på 1970-forhold er forræderi. Og stadig at lægge hovedvægten på de intra-imperialistiske rivaliteter... er at nægte at se kendsgerningerne i øjene og at prioritere"¹⁾.

Mest selvstændig i omprioriteringen af årsagerne til imperialismen synes Magdoff at være, og da det tillige er denne bog, der har vakt mest opsigt, skal der i det følgende forsøges at redegøre for Magdoffs synsvinkler og konklusioner med hensyn til imperialismen i dag.

Oprindeligt blev bogen publiceret i artikelform i tidskriftet "Monthly Review", men snart efter i bogform i en række lande. Bogen udfyldte et behov for en forståelse af den amerikanske udenrigspolitik i de sidste tyve år.

Bogen diskuterer imperialismens årsager og specielt den amerikanske imperialismes virkemåde og udviklingstendenser. En af bogens svagheder er, at den hovedsageligt koncentrerer sig om USA's forhold til den såkaldte "tredie verden", medens forholdet til de europæiske lande, Japan og Canada kun behandles overfladisk.

Imperialismens årsager og konsekvenser bliver med stor grundighed analyseret i Lenins værk: "Imperialismen, som Kapitalismens højeste Stadium", hvor han støtter sig til især Hobson og Hilferding og naturligvis, Karl Marx. Derved når han frem til tre hovedkendetegn ved imperialismen:

1) Pierre Jalée: Imperialismen i 70'erne, København 1970, s. 197.

1) Behov for investeringer i tilbagestående lande. Monopolfirmaerne søger på grund af profitratens faldende tendens områder at investere i, hvor kapitalandelen og lønningerne er lave. Lenin godtager altså Marx' 2) teori, men sætter den ind i en anden teoretisk sammenhæng.

2) Behov for eksportekspansion. På grund af underkonsumptionstendensen må monopolfirmaerne søge nye afsætningsmarkeder for deres produkter 3).

3) Behov for kontrol med råvarerne. Monopolfirmaerne søger til dels at sikre sig stabile råvaretilførsler og dels gennem kontrollen at holde priserne nede 4).

Da spørgsmålet om råvarekontrollen kun er periferisk berørt i afsnittet "Verdens opdeling mellem stormagterne" synes det rimeligt at læse Lenins værk således, at han forklarer årsagen til imperialismen ved en sammenkædning af underkonsumeringsteorien med den marxistiske teori om kapitalens faldende profitrate. Råvarekontrollen bliver derved en afledning af de to øvrige faktorer.

III Magdoff er ikke enig i denne prioritering af forklaringsfaktorerne:

Hvor tiltalende de lavere omkostninger er, er deres tiltrækningskraft ikke nødvendigvis grunden til den udenlandske investering. De er kun en af tilskyndelserne. Langt vigtigere er nødvendigheden af at udvikle råstofressourcer, skabe behov og efterspørgsel efter eksportvarer og drage fordel af "monopol"-situationer 5).

2) Lenin: Imperialismen som Kapitalismens højeste stadium, Udvalgte værker, bind 6, København 1947, side 118,

3) ibid. s. 122

4) ibid. s. 143

5) Harry Magdoff: Imperialismens epoke, København 1971, s.

Magdoff mener det nødvendigt at lægge mindre vægt på teorien om profitratens faldende tendens og underkonsumeringsteorien, fordi det dels er muligt at absorbere overskudskapitalen i de industrialiserede lande gennem oprustning og rumforskning og dels fordi markederne i u-landene er meget små, hvilket hænger sammen med u-landenes stilling som råvareproducenter med det deraf følgende lave afkast til landene selv^{5a)}.

For de industrialiserede lande retter interessen for udviklingslandene sig mod landenes råvarekilder. Den teknologiske udvikling, der har medført en stærk kapitalintensiv produktionsmåde, har nødvendiggjort at firmaerne sikrer sig stabile tilførsler af og lave priser på råvarerne. Det medfører dels, at firmaerne bestræber sig på at eje råvarekilderne selv og dels et ønske om at sikre sig mod restriktioner af enhver art fra råvarelandet.

USA vendte sig først på et relativt sent tidspunkt mod råvarelandene, nemlig på det tidspunkt, hvor USA ikke længere var selvforsynende. Behovet for råvarer spiller en stadig større rolle for USA, idet den amerikanske selvforsyningsgrad er faldende på trods af øget produktion i indlandet og på trods af opkomsten af syntetiske produkter⁶⁾.

Forsyningerne af såkaldte "strategiske varer" bliver også mere afhængige af u-landene. For over halvdelen af disse varer gælder det, at USA må hente mellem 80 og 100 % i u-landene⁷⁾.

"De underudviklede landes geografiske placering, naturressourcer og befolkningsmængde er af en sådan art, at USA ville blive den næststørste magt i verden, hvis de blev effektivt tilknyttet den kommunistiske blok⁸⁾."

5a) Pierre Jalée er delvis enig i denne prioritering, Jalée s. 115

6) ibid. s. 51

7) ibid. s. 48

8) Udtalelse af W.W. Rostow, præsident Johnsons sikkerhedspolitiske rådgiver. Her efter Magdoff, s. 51

IV Kapital- og vareeksporten bliver således for Magdoff dels en følge af behovet for råvarekontrol og dels et spørgsmål om USAs forhold til de øvrige industrialiserede lande. Ved at trænge ind i Vest-Europa kan USA handle på disse markeder og drage fordel af de eksisterende handelsforbindelser mellem de tidligere europæiske kolonimagter og u-landene⁹⁾.

Disse forbindelser gør bogen ikke meget ud af. Ved at vende sig så stærkt mod de amerikanske investeringer, får Magdoff ikke en meget væsentlig faktor til forståelse af underudviklingen med, den kumulerede effekt af de mangeårige europæiske investeringer.

V Hovedopgaven med bogen er ikke denne omformulering af Lenin, men på grundlag heraf at påvise "De økonomiske interesser bag USAs udenrigspolitik", som undertitlen angiver.

Magdoff anlægger ikke nogen monistisk økonomisk synsvinkel. Økonomiske motiver kan i mange tilfælde være en brugbar hypotese, men man tager fejl, hvis man venter at finde en sådan forklaring for hver eneste politiske og militære handling¹⁰⁾. Men Magdoff hævder, at

".. analysen af de kendsgerninger, der står til rådighed viser, at der er en nøje parallel mellem på den ene side den amerikanske aggressive udenrigspolitik, der har til formål (direkte eller indirekte) at beherske så meget af jorden som muligt, og på den anden side den energiske internationale ekspansionspolitik, den amerikanske kapital fører. Påvisningen af denne parallel beviser naturligvis ikke, at den ene faktor er årsag til den anden¹¹⁾."

VI Følgerne af imperialismen var for Lenin en opdeling af kolonierne mellem verdens stormagter, medens det for Magdoff er kapitalens ekspansion parallel med en udenrigspolitik, der søger at opretholde kontrollen overalt.

9) Magdoff s. 15

10) ibid. s. 13

11) ibid. s. 12

Magdoff påviser, at på trods af en forholdsvis ringe kapital- og vareeksport har USA gennemført en kraftig økonomisk ekspansion i udlandet på grund af unvesteringernes kumulative virkning. Den ringe kapitaleksport er i stand til at akkumulere så megen kapital, at de amerikanske virksomheder i udlandet på basis af deres produktions bruttoværdi tilsammen udgør det tredje største økonomiske samfund i verden.

Der er altså et klart incitament for den amerikanske udenrigspolitik til at opretholde kontrollen med så store områder af verden som muligt. De to vigtigste udenrigspolitiske kontrolinstrumenter er militærhjælpen og u-landsbistanden. USA har som bekendt en lang række militæraftaler (som alle bliver opregnet bag i bogen) og som regel betaler USA hovedparten af udgifterne ved et øget militært beredskab. Derved opnår USA en betydelig indflydelse i landets hær, hvilket i kritiske situationer er en afgørende fordel¹³⁾.

Militæraftaler kædes ofte sammen med amerikansk bistand, således at de såkaldte "militær-kunde-lande" får en uforholdsmæssig stor del af den amerikanske bistand til udviklingslandene.

Men u-landshjælp bruges også selvstændigt til at presse amerikanske handels- og kapitalinteresser igennem overfor udviklingslandene. Bogen gør nøje rede for de betingelser, det amerikanske udviklingsråd stiller for at yde bistand. De afgørende betingelser er, at u-landet ikke opstiller handelsbarrierer, og at landet giver fri investeringsadgang. Det er således ikke muligt for u-landet selvstændigt at opbygge et erhvervsliv bag beskyttende mure, hvis der samtidig er et akut behov for låne- og gaveydelse.

- VII Konsekvenserne af den amerikanske politik overfor udviklingslandene belyser Magdoff i den sidste del af bogen. Gældsbyrden er et voksende problem for de underudviklede

13) Se Magdoff s. 113

lande. I flere tilfælde overstiger tilbagebetalingerne bistandsydelseerne. De amerikanske investeringer bevirker ingen reel udvikling, de løser ikke arbejdsløshedsproblemerne og skaber som oftest endnu større valutaproblemer, idet, som Magdoff påviser¹⁴⁾, er det ikke eksportindustrier, der opbygges, da moderfirmaerne ikke ønsker at blive udsat for konkurrence på andre markeder.

U-landene er således henvist til at søge valutaunderskuddet dækket via råvareeksport, hvor priserne er relative faldende. Bytteforholdet forværres derfor stadig, således at kløften mellem rige og fattige lande øges.

Magdoffs bog anlægger en interessant teoretisk synsvinkel, men bogens fortjenester ligger ikke blot der. Den klare og veldokumenterede fremstilling gør bogen velegnet som en indføring i problematikken. Skade at forlaget har givet bogen en så ringe oversættelse.

14) Magdoff s. 152.